

Karl Pfeifer, Chefsjurist Arbetsgivarverket

Den svenska offentliga (statliga) avtalsmodellen, Köpenhamn 2016

Historisk tillbakablick, förhandlingsrätt

- 1965, Statstjänstemannalagen, Huvudavtalet
  - Offentliganställda fick förhandlingsrätt, Statens Avtalsverk inrättades; styrdes av regeringen, Statens Avtalsverk förhandlade på regeringens uppdrag, avtal skulle godkännas av regeringen/riksdagen. Styrelsen leddes av politiker.
  - Ett huvudavtal (HA) mellan Statens Avtalsverk och 4 fackliga organisationer för att undvika stridsåtgärder var en förutsättning för förhandlingsrätten. Trädde i kraft samtidigt.
  - Statstjänstenämnden inrättades och skulle pröva om stridsåtgärder var samhällsfarliga.
  - Statstjänstenämndens sammansättning, 4 arbetsgivare- och 4 arbetstagar-utsedda.
  - Det gick inte så bra.....

Statstjänstenämnden, hur gick det?

- 1970, TCO-S, strejkvarsel, datapersonal vid postgirot, **4-4**
- 1971, SACO strejkvarsel, besiktningsveterinärer, 7-1, samhällsfarlig, frökontrollanter, 5-3, ej samhällsfarlig
- Statens Avtalsverk, lockout, lärare, 7-1, ej samhällsfarlig
- (1980, TCO-S SEKO, posten, återkallades)
- 1983, TCO-S, strejk poliser vid pass o säkerhetskontroll, **3-3**
- 1985, TCO-S, strejk Tullverket, **3-3**
- 1986, SACO/SR-S strejk lotsar Sjöfartsverket, **3-3**
- Även däremellan strejker som dock inte kom att prövas av statstjänstenämnden.

Statstjänstenämnden blir mer potent

- Konflikterna och oförmågan att lösa frågor om samhällsfarlighet ledde till en "legitimitetskris" för förhandlingssystemet på offentlig sektor. Flera statliga utredningar genomfördes, riksdagsmotioner om begränsningar skrevs m.m.
- "Fack och samhälle" Ds 1988:2 (Seregard); Lagstiftning om inte parterna själva hittade en lösning; mer potent nämnd.
- "Spelreglerna på arbetsmarknaden" SOU 1991:13 (Nicklasson); "Parterna har misslyckats"; lag om nämnd som ska pröva frågor om stridsåtgärders samhällsfarlighet.
- Under lagstiftningshot ändrades statstjänstenämndens sammansättning. Arbetsgivar sidan och arbetstagar sidan skulle vardera utse 3 ledamöter. Därutöver skulle parterna gemensamt utse 2 ledamöter av vilka en skulle vara ordförande och en vice ordförande, ordföranden fick senare utslagsröst.

Arbetsgivarverket i dag

- 1994, "De statliga arbetsgivarna fick förhandlingsrätt", Arbetsgivarverket, AgV, inrättades i sin nuvarande form.
- Arbetsgivarverket gjordes självständigt i förhållande till regeringen, de statliga myndigheternas chefer = ett kollegium; föreslår en styrelse från de egna leden som regeringen utser, beslutar om utgångspunkter för förhandlingarna.
- Styrelsen är förhandlingsdelegation, anställer generaldirektör (den enda som inte regeringen utser).

Arbetsgivarverket i dag

- Ramanslagssystemet; myndigheternas anslag räknas upp med ett index. Baseras på löner i privat sektor och andra kostnader, t. ex. lokaler m.m.
- Om lönerna stiger mer än index, får myndigheterna ingen kompensation. Återhållande effekt.
- Lönebildningen i Sverige hade ett annat övergripande problem under 1980- och -90-talen; för höga nominella löner skadade Sveriges konkurrenskraft. Tvångsmedling övervägdes av lagstiftaren.
- Samarbetsavtal träffades på flera sektorer i Sverige kring år 2000; Inte störa den konkurrensutsatta industrin. Undvika lagstadgad tvångsmedling, undvika för höga nominella löneökningar (lagstiftningen stramades därefter upp).
- Samarbetsavtalet i staten innehåller regler om: tidplaner, formalia för yrkanden, möjlighet att uppskjuta stridsåtgärder, opartiska rådgivare, inga retroaktiva löner om stridsåtgärder vidtagits m.m.

Förhandlingssystemet, hur ska det gå?

- **Systemet fungerar**, AgV tar inte instruktioner av regeringen, staten är enligt statistiken inte löneledande. Inga stridsåtgärder på 20 år (dock vissa små från minoritetsorganisationer).
- Systemet är till sin konstruktion ”**sårbart**”. AgV:s uppdrag är beslutad av regeringen /inte av riksdagen/. Regeringen kan ändra konstruktionen utan att gå till riksdagen.
- Det kan vara **lockande för politiken att påverka lönebildningen**. Direkt och indirekt. Man ser fördelar med att påverka, men minns man nackdelarna ?
- Ett aktuellt exempel, regeringen vill nu höja lärarlönerna i kommunal sektor med riktade statsbidrag, det kan påverka lönerna för statliga lärare indirekt....**vad händer med parternas ansvar?**
- Det kan finnas **andra frågor än lön**. Just nu är pensionsfrågan het. Den största fackliga organisationen av tre i staten, OFR, står nu utan pensionsavtal. Får de strejka? Kommer de strejka?
- Facken måste vara stora och representativa, 80 %, hur ser utvecklingen ut?
- Europarätten (**EKMR**) och minoritetsorganisationerna.

Telefon: 08-700 13 00
Besöksadress: Sveavägen 44, Stockholm
E-post: registrator@arbetsgivarverket.se

www.arbetsgivarverket.se

Frågor?